

PÄÄKIRJOITUS:

YK-yliopisto

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) eräänä perimmäisenä tehtävänä on ollut kansainvälisen ajattelutavan, internationalismin, edistäminen samalla kun se on toiminut kansainvälisiä ristiriitoja ratkovana ja alikehittyneiden maiden kehityspyrkimyksiä tukevana elimenä. YK:n toiminta opetuksen ja tutkimuksen koordinoimisessa ja edistämisessä ei ole suinkaan ollut vähäinen (esimerkkeinä voidaan mainita ennen kaikkea UNESCO ja UNITAR). Näin ollen on luonnollista ja ymmärrettävää että YK:n piirissä on jo jonkin aikaa puhuttu kansainvälisen yliopiston perustamisesta. Viime aikoina tässä pyrkimyksessä onkin päästy konkreettisiin tuloksiin. YK:n yleiskokous päätti nimittäin joulukuussa 1972 hyväksymällään päätöslauselmalla — A/Res/2951 (XXVII) — perustaa YK-yliopiston (United Nations University). Tässä päätöslauselmassa päädyttiin siihen ratkaisuun, että yliopisto ei ole hallitusten välinen elin, vaan akateemisten instituutioiden muodostama verkko, jossa on ohjelmoiva ja koordinoiva keskus. Myöhemmin tämä keskus on päätetty sijoittaa Tokioon.

Mainitussa päätöslauselmassa kartoitetaan myös yliopiston tutkimuspoliittista linjaa, joksi määritetään ihmiskunnan globaalisia ongelmia koskeva toiminta suuntautunut tutkimus. Päätöslauselmassa korostettiin myös yliopiston tehtävää jatkokoulutuksen antajana. Laitoksen tutkimusohjelman osalta todettiin seuraavaa: 'The research programs of the institutions of the University should include among others, coexistence between peoples of differing cultures, tongues and social systems, peaceful relations between States and the maintenance of peace and security, human rights, economic and social change and development, the environment and the proper use of resources, basic scientific research and the application of the results of science and technology in the interest of development'. Yliopiston rahoitus hoidetaan vapaaehtoisten avustusten avulla, joita voivat antaa sekä hallitukset YK:n kautta että myös hallitusten ulkopuoliset elimet ja järjestöt. Näitä määräyksiä täsmennettiin v. 1973 hyväksytyllä YK:n yleiskokouksen päätöslauselmalla A/Res/3081 (XXVIII), joka sisälsi YK-yliopiston peruskirjan.

Tämän peruskirjan määräysten mukaisesti YK:n pääsihteeri ja UNESCO:n pääjohtaja asettivat yliopistolle oman 24-jäsenisen neuvoston, jonka jäsenmaista kahdeksan kuuluu kapitalististen maiden, kaksi sosialististen maiden (Puola ja Romania) sekä 14 kehitysmaiden ryhmään. Kehitysmailla on siis neuvostossa ehdoton enemmistö, joka onkin luonnollista niiden omatessa enemmistön myös yleiskokouksessa. Niiden enemmistöä voidaan puolustella myös yliopiston suuntautumisella nimenomaan kehityskysymysten käsittelyyn. Huomiota herät-

tää se, että Yhdysvallat — samoin kuin muutkin johtavat länsiliittoutuneet — ovat siinä jäsenenä, kun taas Neuvostoliitto on jättäytynyt pois. Neuvostoliiton haluttomuus osallistua neuvoston toimintaan johtunee ensinnäkin siitä, että se haluaa välttää uusien tieteellisten järjestöjen ja koulutuskeskusten perustamista ja keskittyä sen sijaan jo olemassa olevien instituutioiden kehittämiseen. Toisena motiivina voitaneen pitää Neuvostoliiton tuntemia epäilyjä YK-yliopiston kehittämisen viime aikoina saamista käänteistä.

Kuten edellä on todettu, niin YK:n yleiskokouksen hyväksymässä päätöslauselmassa pannaan sen toiminta-alan osalta pääpaino rauhan- ja kehityskysymysten tutkimiseen ja opetukseen. YK:n pääsihteeri lähetti alkuvuodesta 1974 jäsenhallituksille kyselyn, jossa tiedusteltiin halukkuutta osallistua yliopiston tutkimussuunnitelmien toteuttamiseen. Tähän tiedusteluun vastasi hieman yli 20 hallitusta, jota määrää voidaan pitää suhteellisen vähäisenä. Näiden hallitusten mielenkiinto suuntautui lähinnä merentutkimukseen, maatalouteen sekä kuivuusalueita koskevaan tutkimukseen. Nykyisessä meri- ja raaka-ainepolitiikan sävyttämässä kansainvälisessä ilmapiirissä nämä ehdotukset ovat ymmärrettäviä ja järkeviäkin, mutta kiistämättömäksi ongelmaksi jää se, että näihin kysymyksiin kohdistuva tutkimus eristyy liiaksi pelkkiin luonnontieteellisiin selvityksiin, jolloin niiden laajemmat kansainväliset ja kansalliset kytkennät jäävät helposti huomiotta. Missään tapauksessa YK-yliopiston harjoittama pelkkä luonnontieteellinen tutkimus ei täytä yleiskokouksen päätöslauselmasaan sille asettamia tutkimuspoliittisia ehtoja. YK-yliopiston tulee pyrkiä rauhan- ja kehityskysymysten monitieteiseen tutkimukseen, jossa yhteiskuntatieteellistä aspektia ei unohdeta.

Suomen osalta ei tietävästi ole annettu mitään tyhjentävää vastausta mahdollisesta osallistumisesta ja osallistumistavasta. Tosin eräissä yhteyksissä on esitetty suunnitelmia arktisten alueiden tutkimuslaitoksen perustamisesta Pohjois-Suomeen, jolloin tämä laitos voitaisiin kytkeä YK-yliopiston yhteyteen. Tällaisen ehdotuksen toteuttaminen merkitsisi erästä lisäainesta yliopiston tutkimuspolitiikan vinosuuntautumisessa. Toisaalta on syytä vakavasti harkita arktisten alueiden tutkimuslaitoksen tutkimusalan sekä vast'ikään perustetun Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen tutkimussuuntauksen välisiä suhteita suomalaisen tutkimuspolitiikan näkökulmasta.

Yhdistyneiden Kansakuntien tehtävänä on olla tasa-arvoisten valtioiden välinen liitto. Totta tietysti on, ettei tämä päämäärä läheskään ole sen toiminnassa toteutunut, mutta tämä asiointila ei luonnollisestikaan saa merkitä päämäärästä luopumista. YK-yliopiston osalta tämän tavoitteen saavuttamismahdollisuudet näyttävät vakavasti heikentyneen. Itse asiassa yhä useammalta taholta on viime aikoina esitetty näkemys, että tästä yliopistohankkeesta on yhä selvemmin muotoutumassa japanilais—amerikkalainen liitto, joka pystyy dominoimaan sekä yliopiston hallintoa että tutkimussuunnitelmia. Eräiden

tietojen mukaan Japanin hallitus on asettanut yliopiston käyttöön 100 milj. dollaria. Edelleen on syytä muistaa se, että Japanin YK:n ylimääräisessä yleiskokouksessa keväällä 1974 olleen delegaation puheenjohtaja Mikio Mizuta painotti sitä, kuinka YK-yliopiston pitäisi suorittaa pitkäjänteistä perustutkimusta luonnonvaroista ja ennen kaikkea energiakysymyksistä. On selvää, että tällainen tutkimus hyödyttää ensisijaisesti luonnon- ja energiavarojen puutteesta kärsivää Japania. Tämä esimerkki näyttää kuvaavan yleispätevämminkin YK-yliopiston piirissä tapahtuvaa kehitystä.

Itse asiassa nämä kehityspiirteet tihentyvät äskettäin suoritettuun yliopiston rehtorin valintaan. YK-yliopiston rehtoriksi valittiin nimittäin New Yorkin yliopiston rehtori James H. Hester, joka ottaa toimensa vastaan kesällä 1975. Hesterin valinnan erääksi perusteeksi voidaan epäillä hänen aikaisempaa toimintaansa sodanjälkeisen Japanin — yliopiston nykyisen keskuspaikan — miehityshallinnossa. Edelleen on syytä ottaa huomioon se, että Hester ei tietävästi itse ole harjoittanut tutkimustyötä, vaan on toiminut — erilaisten konsulttitoimien lisäksi — eräänlaisena tutkimusmanagerina. Hänen ansioluettelonsa osoittaa hänellä olevan suhteellisen kiinteät yhteydet lukuisiin amerikkalaisiin säätiöihin. Ei liene liioiteltua kutsua häntä säätiöhaiksi. Tämä piirre YK-yliopiston kehityksessä on edelleen omiaan ohjaamaan sen kehitystä eri teille kuin mitä YK:n yleiskokous on päätöslauselmissaan edellyttänyt.

Kansainvälinen tieteellinen yhteistyö ei ole suinkaan niin tasa-arvoista kuin joskus väitetään, vaan siinä heijastuvat usein samat riippuvuussuhteet kuin valtioiden välisissä taloudellisissa ja poliittisissa suhteissa yleensäkin. Tätä seikkaa on voimakkaasti korostanut Italiassa kesällä 1973 kokoontunut asiantuntijaryhmä, joka päättyi siihen havaintoon, että kansainvälinen yhteistyö yhteiskuntatieteiden alalla on luonteeltaan epäsymmetristä ja voimakkaita riippuvuussuhteita sisältävää, ts. myös yhteiskuntatieteiden alalla vallitsee epätasainen vaihto teollistuneiden ja alikehittyneiden maiden välisissä suhteissa. Teollisuusmaiden yhteiskuntatieteilijät tutkivat alikehittyneitä maita, kun taas päinvastaista suuntausta ei ole juuri löydettävissä. Sitä paitsi kansainväliseen tieteelliseen yhteistyöhön kehitysmaiden edustajina osallistuvat tutkijat eivät välttämättä edusta omien maanosiansa ja maidensa tutkijoiden enemmistön mielipiteitä, vaan toimivat ko-optoituina kansainvälisillä foorumeilla. Tätä kehityssuuntaa vahvistaa kansainvälisten tieteellisten yhdistysten konservatiivinen luonne. Asiantuntijaryhmä päätyi pohdintojensa tuloksena seuraavaan johtopäätökseen: 'Dependency for social scientists means being forced to work within dominant theories and methodologies without the resources, incentives, or anticipation of professional rewards to create competing centers of research and teaching in a more global transnational community'.¹

¹ Ks. C. F. Alger & G. M. Lyons, *Social Science as a Transnational System. International Social Science Journal*, vol 26, No. 1 (1974).

Ylläesitetty kuvaus on hyvin todentuntuinen ja sen välittämä sanoma on syytä ottaa vakavasti. YK:n eräänä tehtävänä on aikaansaada muutoksia tähän asymmetriseen tilanteeseen ja YK-yliopiston odotettiin monella taholla — myös kehitysmaissa — olevan eräs askel parempaan päin. Nämä toiveet ovat kuitenkin alkaneet kuihtua. Jos nykyinen meno jatkuu, niin kyseinen yliopisto tulee pikemminkin ylläpitämään ja vahvistamaan kansainvälisen tieteellisen yhteistyön eriarvoista luonnetta kuin poistamaan sitä.

R a i m o V ä y r y n e n